

НАЙЛЮДЯНИШИЙ МІНІСТР ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

За матеріалами книги: **Л. Медведь. Спогади сучасників.** — Київ: Авіценна, 2005. — 271 с.

том серед студентів і нині.

Багато уваги Г.Х. Шахбазян приділяв вдосконаленню викладання гігієни у медичних інститутах. На початку 1960-х років завдяки зусиллям Гайка Хачатуровича на кафедрі гігієни праці відкрито клініку професійних захворювань.

Глибоко змістовні і оригінальні лекції проф. Шахбазяна Г.Х. завжди привертати увагу студентів і практичних лікарів. За його консультацією та під його керівництвом було підготовлено і захищено 22 докторські і понад 20 кандидатських дисертацій. Учні Г.Х. Шахбазяна стали керівниками лабораторій, кафедр, факультетів та інститутів у Києві, Донецьку, Ташкенті, Ашгабаті та багатьох інших містах. Він разом з проф. Ерманом І.М. є автором електротермометра та психрометра опору, разом з Голишевським П.С. — фрігометра — приладів, які широко використовували для гігієнічної оцінки мікроклімату.

Шахбазян Г.Х. багаторазово обирався членом Президії Вченої ради МОЗ УРСР, членом правління загальносоюзної і української спілки гігієністів, був членом редакційної ради загальносоюзних журналів "Гигиена труда и профессиональные заболевания" та "Гигиена и санитария", редактором релігійного "Гігієна праці, професійні захворювання" видання "Большая медицинская энциклопедия", експертом Всесвітньої організації охорони здоров'я та учасником багатьох міжнародних форумів. Разом з академіком В.Д. Тімаковим у складі радянської наукової делегації у 1956 році відвідував КНР та КНДР, зустрічався і був знайомим з президентом Кореї Кім Ір Сенем. У 1950 роки був головою державної експертної комісії Вінницького медичного інституту.

За багаторічну плідну наукову і педагогічну діяльність Г.Х. Шахбазяна відзначено орденами Трудового Червоного Прапора, "Знак пошани" та іншими державними нагородами. Та особливо він цінував медаль "За відвагу", яку отримав за участь у партизанському русі.

Професор Шахбазян був блискучим педагогом, уважним, вдумливим і вимогливим вихователем молоді. Його лекції для студентів та санітарних лікарів відзначалися глибоким науковим змістом, простотою та ясністю викладення навчального матеріалу.

Помер Гайк Хачатурович Шахбазян у 1982 році. Похований на Байковому цвинтарі Києва.

На кафедрі гігієни праці і професійних захворювань Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця та в Інституті медицини праці АМН України створено стенди і куточки, де яскраво представлено творчий науковий і педагогічний спадок цього талановитого і непересічного вченого зі світовим іменем.

В

ін часто називав себе міністром для важких часів, маючи на увазі повоєнний період. У середині тридцятих років, коли він уперше став заступником Наркома охорони здоров'я УРСР, було багато зроблено для створення фельдшерсько-акушерських пунктів, а облаштування пологових будинків на селі набуло політичної ваги. Записки з архіву вченого засвідчують, з яким розумінням та ентузіазмом він, селянський син, створював сільську мережу охорони здоров'я.

**ЧАЙКА Ю.Г.,
КОЛОНТАЄВА Н.В.**
Інститут екогієни
і токсикології
ім. Л.І. Медведя
(ЕКОГІНТОКС),
м. Київ

У 1944-1948 роках сільську систему охорони здоров'я йому ж таки довелося вибудовувати заново, підняти що називається з попелу. Старі форми та методи організації роботи не давали швидкого ефекту, і Левко Іванович знаходив нестандартні рішення. Успіху було досягнуто не тільки завдяки колективній роботі представників влади та громадськості, а також тому, що домінуючим принципом стала профілактика — як найефективніший та економічно вигідний важіль. Вивчався та успадковувався також досвід земської медицини свого часу. Саме земський санітарний лікар рятував селище від вимирання — допомагав долати голод та епідемії.

Постає логічне питання: чому нинішні горе-реформатори не звертаються до досвіду попередників, чому вдають із себе першопрохідців, вкотре заводячи охорону здоров'я у глухий кут?

Л.І. Медведь заряджає своїм ентузіазмом усіх навколо, знаходить нові форми та методи організації охорони здоров'я, приймає нестандартні рішення. Робочий день у тодішньому міністерстві був ненормований, часто обставини змушували Левка Івановича терміново проводити широкі колегії, збирати наради апарату співробітників установи не лише у денний, але й у нічних час. Робота вимагала максимальної напруги та була спрямована на ліквідацію важких наслідків війни.

МІНІСТРОМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЛЕВКО ІВАНОВИЧ МЕДВЕДЬ СТАВ У БЕРЕЗНІ 1947 РОКУ. НА ТОЙ ЧАС ЙОМУ БУЛО ЛИШЕ 42 РОКИ.

Наприкінці 1940-х років Медведь Л.І. спробував себе на дипломатичному поприщі. Він бере участь у роботі I сесії Генеральної асамблеї ООН (українську делегацію очолює Мануїльський Д.З.), представляє Україну на Міжнародній конференції з охорони здоров'я, яка ухвалила рішення створити Всесвітню організацію охорони здоров'я (ВООЗ). До речі, Левко Іванович є одним із розробників її статуту.

Д.З. Мануїльський — перший керівник зовнішньополітичного відомства УРСР — високо цінував Л.І. Медведя як дипломата, навіть запропонував перейти на роботу до МЗС, на що той відповів так: "Якби мені у житті довелося розпочинати все спочатку, я все одно обрав би професію лікаря і все одно одружився б з Софією Григорівною Серебряною.

Восени 1946 року Елеонора Рузвельт, дружина покійного президента США, влаштувала прийом та запросила на нього Левка Івановича. Зайшла мова про нерівність прав жінок. Елеонора Рузвельт заявила, що збирається ставити це питання на обговорення одного з комітетів ООН і запропонувала Л.І. Медведю як активному члену української делегації підтримати її, наголосивши на актуальності проблеми. Левко Іванович відповів: "Пані Рузвельт, я обов'язково вас підтримаю, але у свою чергу хочу просити вашої підтримки, коли наша делегація підніматиме питання про нерівність прав чоловіків в Україні". Це була відповідь дипломата високої

школи — дотепна і разом з тим свідчила: це питання для України не є актуальним.

Л.І. Медведь був визнаним лідером серед організаторів охорони здоров'я. Його діяльність на посаді міністра високо цінували теоретик охорони здоров'я М.А. Семашко та інші.

До 1948 року у республіці вже працювало 3811 поліклінік та амбулаторій, 2844 сільських лікарні, 1283 дитячі та жіночі консультації, 948 санепідстанцій. Всією цією ешелонованою системою медичної допомоги керував МОЗ України на чолі з Медведем Л.І. — найлюдянішим, за словами сучасників, міністром, якому випало працювати у найважчій ситуації. За його активної участі було не лише досягнуто, але й значно перевершено довоєнний рівень. Яких тільки засобів не вживали тоді в умовах вкрай обмежених державних асигнувань на будівництво зруйнованих гітлерівцями медичних установ! Величезну увагу приділяли методам народного будівництва з залученням робітників підприємств, колгоспників і службовців. Студентів у літній період на 3-4 місяці гуртували у будівельні загони, і це відчутно прискорювало темпи зведення медичних установ.

Ще однією, не менш важливою проблемою, була прискорена підготовка і правильний розподіл кадрів молодих лікарів і медпрацівників середньої ланки. Міністерство налагодило суворий контроль над своєчасним прибуттям до місця призначення випускників медичних вузів і технікумів. Величезних зусиль Левко Іванович доклав у вирішенні з місцевими партійними органами питань щодо відкриття нових медичних вузів, насамперед в областях Західної України (Львів, Чернівці, Станіслав — нині Івано-Франківськ, Тернопіль, Ужгород) та на Сході, приміром у Луганську. Він не боявся рекомендувати на посади керівників кафедр молодих перспективних вчених — кандидатів медичних наук. Навіть та незначна частина ректорів медичних вузів, які скептично оцінювали цю сміливу ідею, невдовзі переконалися в її правильності. Вже за 5-10 років у цих молодих медичних інститутах вирости і змужніли нові наукові кадри — про такі темпи у Київському, Харків-

ському, Одеському та інших старих медінститутах могли лише мріяти. Як результат — значна кількість вакансій керівників у старих медичних вузах протягом наступних років заповнилася за конкурсом саме вченими, докторами наук з інститутів, створених у західних областях України. Цим процесом безпосередньо керував Левко Іванович.

Одночасно з роботою у міністерстві він очолював кафедру гігієни пацієнтів та професійних захворювань Київського медичного інституту. З цим закладом пов'язані і попередні роки (1939-1941). Він спочатку закінчив КМІ, потім аспірантуру при ньому, після якої незадовго до початку війни у 1941 році став директором медінституту. Певною мірою інституту пощастило: Левко Іванович якнайкраще організував евакуацію КМІ спочатку до Харкова, а потім — до Челябінська, де *alma mater* продовжувала готувати лікарів для країни. Він же повернув інститут до спустошеного фашистами Києва та зробив усе необхідне для налагодження нормальної роботи. Перебуваючи на посаді міністра, Левко Іванович, на відміну від сучасних вельмож, приходив на першу лекцію до майбутніх санітарних лікарів разом з директором КМІ Т.Я. Калініченко та звертався до студентів з настановою щодо правильності обрання профілактичного напрямку медицини, зауважуючи, що професія лікаря-гігієніста потребує високого рівня як загальномедичних знань — фундаментальних та клінічних, так і спеціальних профілактичних дисциплін.

У 1952 році Левко Іванович залишив роботу у міністерстві. Але набутий досвід став у пригоді пізніше, коли він очолив Київський інститут гігієни праці та профзахворювань, при написанні та захисті докторської дисертації, створенні нового наукового напрямку та першого у світі (1964) потужного Всесоюзного науково-дослідного інституту гігієни і токсикології пестицидів, полімерів та пластичних мас (ВНДІГІНТОКСу, нині ЕКОГІНТОКС), після обрання академіком АМН СРСР та віце-президентом, а згодом і почесним президентом Міжнародної асоціації сільської медицини.